

VÅRDPLAN

Kyrkskolan vid Haga kyrka

Hagha hembygdsförening, Haga socken, Sigtuna kommun

Christina Morén

Innehållsförteckning

Inledning	3
Syfte	3
Omfattning och avgränsning	3
Föreningens fortsatta arbete	4
Metod	4
Källor	5
Fastighetsuppgifter	6
Lagstiftning	7
PBL	7
BBR, PBF och EKS	8
Miljöbalken	8
Historik	10
Hembygdsförening	10
Hembygdsgård	10
Kyrskolan	10
Kulturhistoriska värden	12
Byggnadsbeskrivning	13
Åtgärds-kronologi	14
Bevarandestatus	15
Nuläge	16
Åtgärdsförslag	16
Skötsel-anvisningar och allmänna råd	17
Bilagor:	
1. Fotografier	
2. Checklista	
3. Matris - Underlag för fortsatt arbete	

Inledning

Syfte

Huvudsyftet med denna vårdplan är att hembygdsföreningen ska få ett praktiskt verktyg för ett långsiktigt bevarande av berörd byggnad. Planen bidrar till överblick och utgör ett underlag för framtida beslut och diskussioner rörande dels byggnadens underhåll och skötsel, dels åtgärder lämpliga vid akuta problem. Den beskriver förutsättningarna för hur miljöns kulturhistoriska värden ska bevaras och är således relativt statiskt men kan behöva revideras om och när ny kunskap tillkommit. En vårdplan är alltid beroende av vilka värden kulturmiljön äger och som ska bevaras.

Vårdplanen utgör också en informationskälla och ett kunskapsunderlag vid kontakt med myndigheter, förändringar i hembygdsförenings styrelse och/eller arbetsgrupper. Vårdplanen innehåller objektbeskrivning inklusive historik över såväl aktuell hembygdsförening som berörd byggnad, värdebeskrivning, uppgifter om lagskydd, förvaltningshistorik beskrivning av tekniskt skick och skötselanvisningar.

Planen bör användas som underlag vid en årlig kontroll av byggnadens tekniska status enligt den medföljande checklisten för att kartlägga eventuella skador och underhållsbehov. Instruktioner för hur denna årliga kontroll kan gå till hittar ni i anslutning till checklisten. Checklisten ska vara ett stöd att upptäcka skador och inse behov så att akuta åtgärder kan undvikas.

Vårdplanen ska finnas tillgängligt digitalt via Stockholms läns museums hemsida och på Stockholms läns hembygdsförbund.

Omfattning och avgränsning

Vårdplanen omfattar Kyrkskolan och dess fasta inredning. Lösa inventarier, markområden, parkanläggningar berörs inte av planen. Mer djupgående kulturhistoriska värderingar, stilhistoriska studier eller analyser av byggnadernas ålder, historia och tidigare utseende ingår inte i planen.

Besiktningen/tillståndsundersökningen är gjord av Christina Morén på uppdrag av Stockholm läns museum i samarbete med föreningen och utgör en engångsinsats som bör ligga till grund för föreningens fortsatta arbete och revideringar på egen hand.

Tillståndsundersökningen görs okulärt, vilket gör att dolda konstruktioner såsom panelklätt timmer, inbyggda takkonstruktioner och dolda installationer inte redovisas. Dessa kräver mer ingående undersökningar och görs lämpligen inför eller i samband med eventuella åtgärder. Reservation för framtida skador måste således lämnas, liksom framtida naturligt slitage. Planen är således inte avsedd som underlag för projektering av planerade arbeten. Avsikten är att vårdplanen ska användas för att upptäcka skador och underhållsbehov vilka därefter projekteras och åtgärdas. Skötselanvisningar och åtgärdsförslag ska tolkas som anvisningar vilka kräver ytterligare undersökningar inför en vårdåtgärd.

Föreningens fortsatta arbete

Det är fastighetsägaren i det här fallet Hagha hembygdsförening eller av fastighetsägaren utsedd förvaltare som ansvarar för byggnadens skötsel och underhåll. Fastighetsägaren är också skyldig att inhämta de eventuella tillstånd från kommun och/eller Länsstyrelsen som behövs för eventuella åtgärder. Vårdplanen ska utgöra underlag för hembygdsföreningens kontinuerliga vård- och underhåll av berörd byggnad.

Föreningen behöver årligen gå igenom byggnaden med hjälp av bifogad checklista (Bilaga 2) och med utgångspunkt i tillståndsundersökningen/åtgärdsförslagen för att upptäcka eventuella förändringar eller nya skador. Förändringar och skador ska beskrivas i matrisen som dokumenterar tidpunkt för genomgång, iakttagelser och vem som genomför genomgången för att ligga till grund för prioriteringar och åtgärder.

Genom att ha kontinuerlig uppsikt över byggnadens tekniska status kan skador och nedbrytningsprocesser upptäckas i god tid och åtgärder planeras mer systematiskt. Detta både förenklar förvaltningen av byggnaden och möjliggör minskade förvaltnings- och underhållskostnader. Förebyggande åtgärder är billigare att åtgärda än en stor, oväntad skada. En planerad förvaltning gör det möjligt att förutse behov av resurser och budgetera kostnader för både det löpande underhållet och större åtgärder samt investeringar.

För att planen ska hållas aktuell under lång tid måste den revideras i anslutning till att betydande förändringar av fastigheten skett. Exempel på sådana förändringar kan vara tillkomsten av ytterligare en byggnad, avförandet av en befintlig byggnad genom brand eller försäljning, ombyggnad, nya funktioner i byggnaden, förändringar av hembygdsföreningens användning av byggnaden och målsättning med mera.

Om inga betydande förändringar sker skall underhålls- och vårprogrammet revideras av en antikvarie eller någon med antikvarisk kompetens var 10:e år. Revideringen omfattar då i huvudsak byggnadens tekniska skick, skadeinventering och tillhörande åtgärdsförslag. Övriga delar av planen ska studeras och uppdateras i de avseenden som kräver det. Avsikten är dock inte att vårdplanen ska arbetas om, utan fortsätta att fungera i sin grundutformning. Använda check- och åtgärdslistor ska behållas som referensmaterial vid framtida arbetsinsatser.

Metod

Skadeinventeringen är utförd genom okulär besiktning av Stockholms läns museums bebyggelseantikvarie, med hjälp av checklistan. Inventeringen är översiktlig och baseras på byggnadens tillstånd vid besiktningstillfället 2022-09-01.

Föreslagna åtgärder i tillståndsinventeringen med åtgärdslista utgår från vad som kan definieras som klassisk byggnadsvård. Med detta avses att det är byggnadens karaktär, egenskaper och originalmaterial som är utgångspunkten för föreslagna åtgärder. Det är således inte förenligt att utan mer ingående överläggningar och motiveringar, introducera moderna material och tekniska lösningar i byggnaden vid en renovering.

Målsättningen med föreslagna åtgärder är att uppnå eller upprätthålla ett gott tekniskt skick, att förhindra nedbrytning av konstruktion och ytskikt och värna byggnadens kulturhistoriska värden.

Källor

Muntliga källor

Pia Wretler, Hagha hembygdsförening

Skriftliga källor

Internet

Bebyggelseregistret, karakterisering för Haga kyrka

Stockholms läns museums hemsida

Fastighetsuppgifter

Fastighetsägare:	Haga kyrkas församling/Svenska kyrkan
Fastighetsbeteckning:	SIGTUNA HAGA GÅRD 3:1
Kommun:	Sigtuna
Län:	Stockholms län
Landskap:	Uppland
Författningsskydd:	Riksintresse för kulturmiljövården. Venngarn [AB 66]

Lagstiftning

Nedan redogörs för inom PBL aktuella lagrum som är tillämpliga för dels all bebyggelse, dels berörd byggnaden samt relevanta förordningar och föreskrifter. Vidare refereras lagstiftning som är relevant för aktuell hembygdsgård/berört objekt.

Ett flertal lagar och förordningar reglerar Sveriges bebyggelse och markanvändning. I dessa ryms också bestämmelser för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och bebyggelsemiljöer. För mer information och ytterligare detaljer rekommenderas PBL Kunskapsbanken på Boverkets hemsida och/eller de angivna lagrummen.

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/kulturvarden/>
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900

Plan- och bygglagen

All bebyggelse i Sverige omfattas av Plan- och bygglagen (PBL 2010:900) som regleras av kommunernas byggnadsnämnder. För en majoritet byggåtgärder krävs särskilt tillstånd, bygglov, vilket omfattar lokalisering, yttre utformning och användning. Egenskaper som inte kräver bygglov hanteras i en bygganmälan. Det är viktigt att undersöka om bygglov eller bygganmälan behöver göras varför kommunen alltid ska kontaktas inför åtgärder på eller förändringar av en byggnad.

I PBL:s 8 kap. *Krav på byggnader m.m.* finns flera paragrafer som bland annat behandlar kulturhistoriskt värdefull bebyggelse samt vård- och underhåll av byggnader och bebyggelsemiljöer. 13§ får anses vara speciellt relevant för hembygdsgårdarna eftersom dessa ofta definieras som *särskilt* kulturhistoriskt värdefulla.

13§ En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

14§ Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4§ i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

17§ Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att hänsyn tas till byggnadens karaktärsdrag och tar tillvara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

I PBL finns också bestämmelser som reglerar kommunernas markanvändning. Detta sker genom översikts- och detaljplaner. Medan översiktsplanen är en långsiktig strategiskt plan för hela kommunen är reglerar detaljplanen en eller flera fastigheter och ställer krav på hur dessa får användas, var byggnader får placeras och särskilda krav på byggnaderna vad gäller utformning. Det är i detaljplanerna vi hittar eventuella bestämmelser om skydd av kulturvärden (q), varsamhetsbestämmelser med eventuella utformningskrav (k) och rivningsförbud (r).

Under arbetet med att ta fram en översiktsplan måste kommunen ibland ta fram ett kulturmiljöprogram (KMP) som tjänar som ett kunskapsunderlag. Ett kulturmiljöprogram kan baseras

på en inventering av kulturhistoriskt värdefulla byggnader i kommunen och kan innehålla riktlinjer för hur kommunens kulturmiljöer ska användas som resurs för hållbar utveckling och god bebyggd miljö.

BBR, PBF och EKS

Boverkets byggregler (BBR) innehåller föreskrifter och allmänna råd till vissa krav i PBL och Plan- och byggförordningen (2011:338). PBF innehåller vidare bestämmelser för tillämpningen av PBL samt preciserar de krav på tekniska egenskaper som ställs upp i PBL och i Boverkets konstruktionsregler EKS. Dessa är elva till antalet och omfattar både nya och befintliga byggnader. Här ställs krav på bärförmåga, stadga och beständighet. Ytterligare ett krav rör säkerhet i händelse av brand. Detta inkluderar frågor om utrymnings säkerhet, skydd mot uppkomst av brand, skydd mot brandspridning mellan byggnader och räddningspersonalens säkerhet.

Dessa krav gäller även för kulturhistoriskt värdefulla byggnader men i relation till kravet på varsamhet som ställs upp i 8 kap, 17§. Detta betyder att kulturhistoriskt värdefull bebyggelse även den måste leva upp till de tekniska egenskapskraven men med hänsyn till byggnadens kulturhistoriska värden.

Miljöbalken

Miljöbalkens syfte är bland annat att säkerställa att värdefulla kulturmiljöer skyddas och vårdas. I lagen finns ett antal bestämmelser som direkt reglerar kulturmiljöer.

I 3 kap. 6 § MB regleras riksintressen för kulturmiljövården som är områden som bedömts särskilt väl återspeglar en riksintressant kulturhistorisk berättelse. Riksantikvarieämbetet beslutar om vilka områden som ska vara riksintresse för kulturmiljövården och de motiv- och uttryckstexter som preciseras vilka delar av de utpekade området som är av riksintresse. Ett riksintresse för kulturmiljövården ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt skadar uttrycken för riksintresset.

I 4 kap. MB regleras även geografiska riksintressen. Detta är områden som till sin helhet är utpekade som riksintresse av Sveriges riksdag på grund av sina höga natur- och kulturvärden. Områdena ska skyddas mot påtaglig skada av natur- och kulturvärden. Varken riksintresse enligt 3 kap. eller 4 kap. MB innebär en självständig tillämpning, utan bestämmelserna får betydelse först vid prövning av andra bestämmelser i miljöbalken eller annan lagstiftning, så som plan- och bygglagen och väglagen.

Riksintresse för kulturmiljövården

Kyrkskolan ingår i riksintresset Haga [AB 633]

Motivering: Slättbygd och sockencentrum vid ett vattendrag, där odlings- och bosättningsmönstret kan följas alltsedan järnåldern fram till 1900-talets början, utmed de forntida vattenlederna från Mälaren in mot centrala Uppland.

Ur uttryck: [...] Haga sockencentrum med kyrkan från slutet av 1200-talet och klockstapeln från 1600-talet, centralt beläget i det öppna landskapet och väl synligt från omkringliggande gårdar. Klockarbostället, skolbyggnaden och ålderdomshemmet samt ekonomibygnaderna från 1900-tal. Allén som binder samman kyrkan med Haga gård [...].

Historik

Hembygdsförening

Hagha hembygdsförening bildades 2007 och verkar på hela Sigtunahalvön. "Hagha" är en äldre stavning av sockennamnet som man valt att behålla. Den ursprungliga anledningen till grundandet av föreningen var att bibehålla och utveckla kyrkskolan. Detta har man fortsatt med och föreningen för en aktiv dialog med Sigtuna församling om hur de tillsammans ska utveckla kyrkskolan till att bli en attraktiv mötesplats. Föreningen är mycket aktiv och genomför flera olika sorters verksamheter och har startat flera grupper. Den är även remissinstans om projekt ska genomföras i området och bidrar när landskapsfrågor diskuteras.

2012 sökte man och fick EU-bidrag från Leader Uplandsbygd för flera projekt, bland andra att ta fram en karta med kulturhistoriskt intressanta platser och kulturhistoriska vandringar, ta fram och sätta upp skyltar där alla kulturhistoriska platser på kartan markerades samt för att starta ett musteri. Sedan 2013 genomför man marknader på olika ställen på Sigtunahalvön.

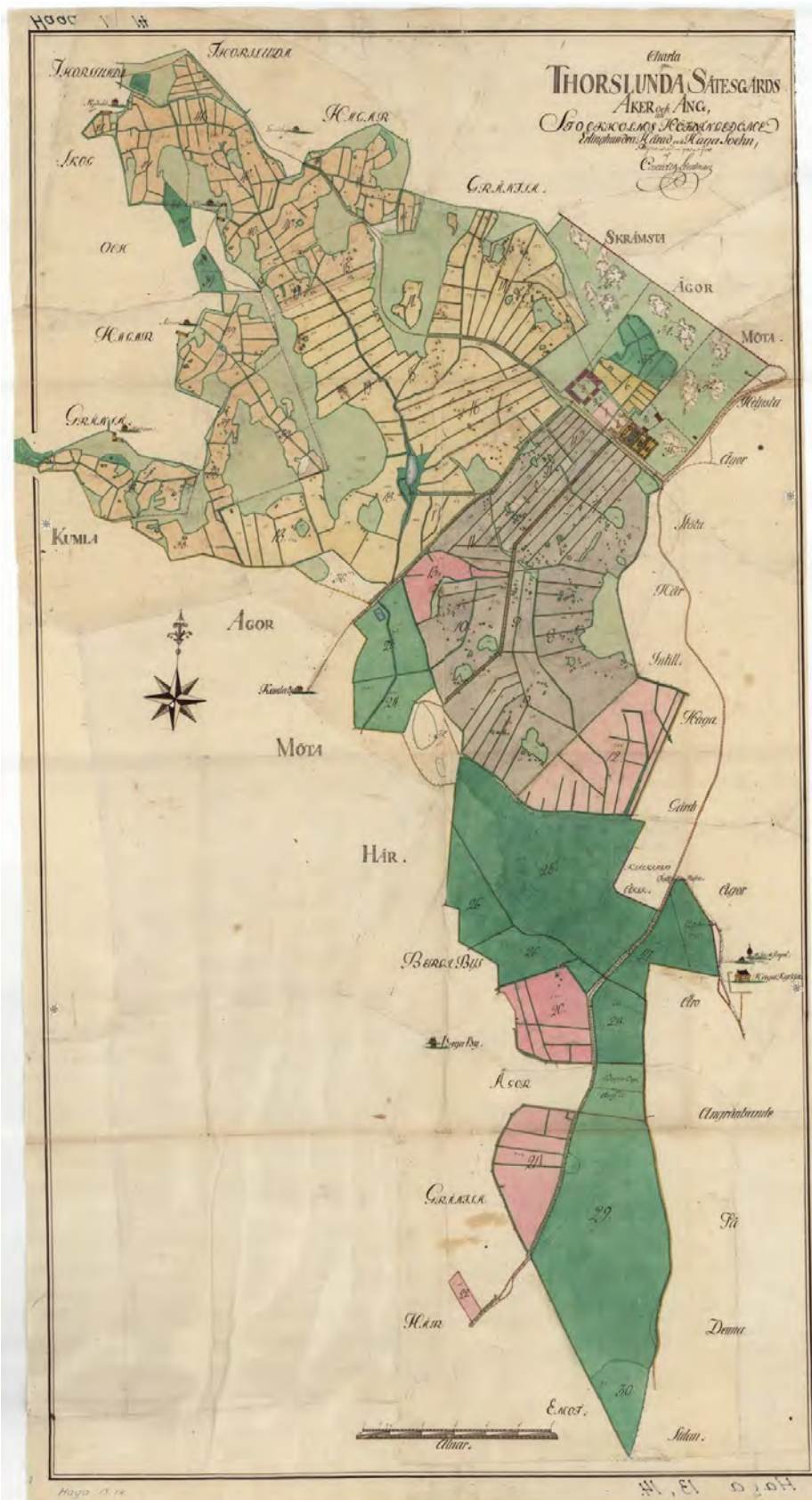
Hembygdsgård

Kyrkskolan ägs av Haga kyrkas församling. Från 2010 fick Hagha hembygdsförening hyra övervåningen i lägenheten som senare renoverades. Sedan 2012 hyr man hela lägenheten och får även ta del av samlingslokalen. Föreningen har uttryckt en önskan om att renovera både lägenhet och samlingslokal och i den senare även öppna upp taket till nock.

Byggnadshistoria

Kyrkskolan ligger i en öppen slättbygd där den ingår i miljön kring Haga medeltida kyrka som, förutom skolan och kyrkan, består av bogårdsmur, klockstapel och ytterligare f.d. skollokal. De bildar tillsammans ett sockencentrum då samtliga byggnader hade en gemensam betydelse för hela socknen och dessa brukade förläggas i närheten av kyrkan.

Byggnaden uppfördes som klockarbostad på 1700-talet och fick sitt nuvarande utseende när den byggdes till på 1800-talet för att nyttjas som skola. Detta syns tydligt på byggnadens grund där den norra, nyare delen har mer släthuggna stenar och även invändigt där samlingslokalen ligger något lägre än övriga rum. Här bedrevs skolverksamhet så långt som in på 1950-talet för att senare användas som samlingslokal för kyrklig verksamhet vilket den fortfarande gör. Bostadsdelen användes bland annat som lärarbostad och senare även som bostad för kyrkvaktmästaren. För tillfället har hembygdsföreningen upplåtit lägenheten åt en flyktingfamilj.

Karta över del av Haga socken från storskifte 1783. Till höger syns Haga kyrka med klockarbostället. Källa: lantmäteriet. Källa: Lantmäteriet

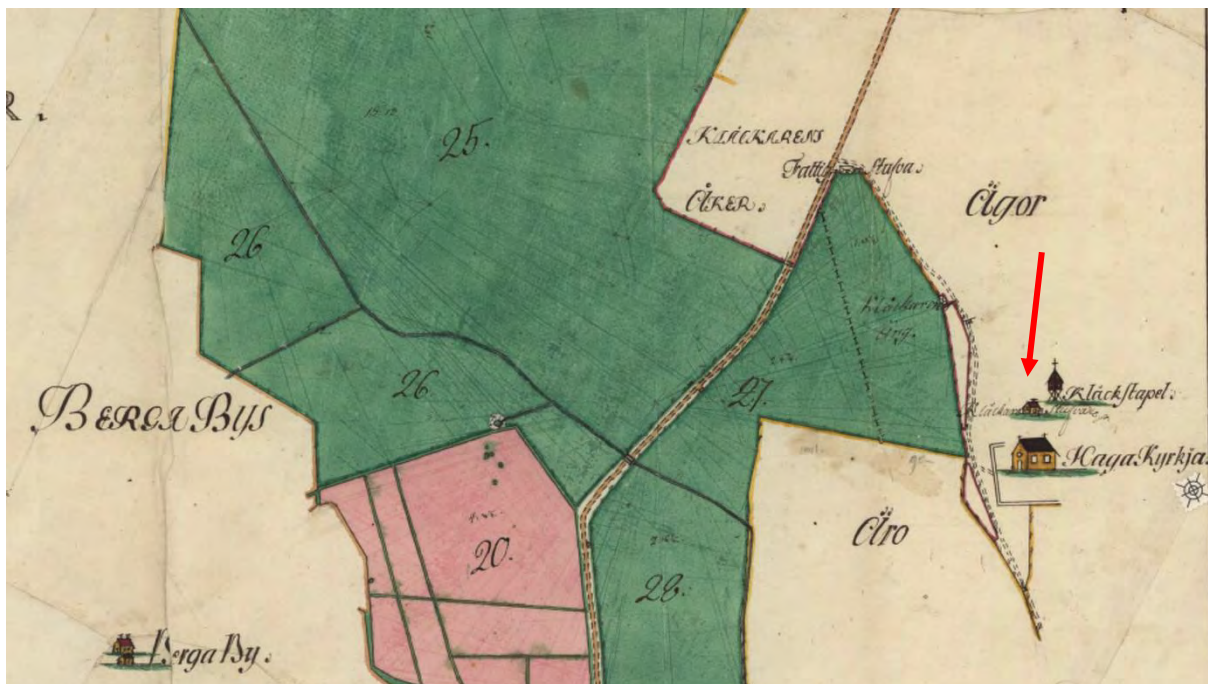

Bild: Detalj av kartan ovan. Pilen visar klockarbostället. Källa: Lantmäteriet

Kulturhistoriska värden

Bebyggelsen kring och med Haga kyrka bildar en viktig kulturhistorisk miljö som socknens historiska centrum och hela området har ett miljöskapande värde med sin placering på fältet i sluttningen, omgärdad av trädgångar.

Byggnaden uppfördes på 1700-talet och har med sin höga ålder ett byggnadshistoriskt värde. Även den förändring som tillkom när byggnaden byggdes ut till skola är viktig för dess historia. Den timrade stommen, det brutna taket och den järnoxidfärgade fasaden ger byggnaden både arkitekturhistoriska och arkitektoniska värden. De interiöra värdena ligger mer, förutom äldre detaljer, i en modernistisk, folkhemsarkitektonisk stil i lägenheten medan samlingsalen även har flera drag från det senare 1900-talet.

Kyrkskolan är ett välbevarat, fint exempel på en typisk byggnad från sin tid, såväl i formspråk som representativitet. Den långa kontinuiteten som samhälls- och social institution, som betydande förmedlare av socknens historia och skolväsendets etablering, i nära anknytning till kyrkan men även som bostad till personer inom den samhällsviktiga sektorn så som klockare, lärare eller kyrkvaktmästare, ger byggnaden samhälls- och socialhistoriska värden.

Byggnadsbeskrivning

Timrad f. d. skolbyggnad i två plan, uppdelad i två delar. Byggnaden har tre murstockar. Den norra delen är f. d. skolsal medan den södra är bostadslägenhet. Byggnaden ligger i en västlig sluttning med stödmur i öst. Flera uppväxta fruktträd står i trädgården på den västra sidan. En plattsatt gång leder fram till byggnaden och bildar en liten uteplats vid den norra entrén. Längs med den östliga kanten närmast huset ligger grus för dränering.

Exteriör

Svagt lutande mansardtak belagt med tvåkupigt tegel. Tre skorstenar i tegel, troligen tidigt 1900-tal. Senare takfönster i aluminium, ett mot öst och två mot väst. Vitmålade vindskivor och knutlådor. Röda hänggrännor. Vita stuprör. Utskjutande entréparti med liggande pärlspontspanel ungefär på husets mitt med vitmålade, småspröjsade tvåluftsfönster med korspröjs i övre luften. Mot söder glasad ytterdörr med panel, troligtvis teak (1930-50-tal); mot norr ytterdörr i brunmålad karosseripanel (1930-50-tal). Enkla vitmålade dörrfoder, markplattor i betong.

Norra delen:

Slåthuggen grund i natursten. Öppningsbara ventiler i järn. Falu/järnoxidröd slamfärgad locklistpanel mot öst medan gaveln och den västliga fasadens timrade väggar saknar panel. Troligen ursprungliga vitmålade fönster; mot öst ett kvadratisk tvåluftsfönster, spröjsat med två rutor i varje båge, foder med profilerat överstycke; mot norr två fönsterpartier bestående av två sammansatta tvåluftsfönster, spröjsade med tre rutor i vardera båge, foder med profilerade överstycken; ovanför dessa ett liknande fönster som mot öst med dekorsågat foder; mot väst två tvåluftsfönster, spröjsade med tre rutor i varje båge, foder med profilerat överstycke. Ny belysningsarmatur av äldre modell fäst i hörn av knutlåda norr om entrén. Luftvärmepump fäst vid fasad på norra gaveln.

Södra delen:

Grovhuggen grund i natursten. Öppningsbara ventiler i järn. Falu/järnoxidröd slamfärgad locklistpanel. Vitmålade tvåluftsfönster, en ruta i varje båge (troligt 1930-50-tal), ett mot öst, ett större och ett mindre mot söder och tre mot väst. Äldre dekorerad ventil i järn på östra fasaden. Ny belysningsarmatur av äldre modell fäst i hörn på knutlåda. Luftvärmepump fäst vid fasad på västra sidan.

Interiör

Samlingssal

Farstu: Plastmatta, ljust gulmålade väggar, vitmålat masonittak, ytterdörrens insida blå ådringsmålade liksom dörr mot hall. Vitmålade fönster, foder och golvlister.

Hall: Plastmatta med rutigt korkmönster. Ljust grönmålade masonitväggar. Vitt skivtak. Vitmålade, troligt ursprungliga dörrar med profilerade troligt ursprungliga vitmålade foder. Vitmålade fönster. Släta vitmålade golvlister. Vitmålad hålkälslist i tak.

Sal: Lackerat plankgolv, troligen ursprungligt. Ljust gulmålade masonitväggar, troligen från mitten av 1900-talet. Omålad takpanel (1970-80-tal). Äldre dörr med posthornstrycke. Vitmålade, troligt ursprungliga profilerade dörr- och fönsterfoder samt fönsterbänkar. Vitmålade innanfönster.

Ådringsmålade golvlister. Omålad hålkälslist i tak. Ådringsmålade knutbrädor. Vita panelradiatorer. Köksinredning från 1930-50-tal samt en senare del. Droppformade takarmaturer i glas med tråkula, trol. 1970-80-tal. Väggararmaturer i trä och textil från samma tid.

Toalett: ej besökt.

Vind: ej besökt, men enligt utsago oisolerad.

Lägenhet

Bottenvåning

Farstu: Plastmatta (1980-90-tal) med korkmönster. Vitmålade väggar och masonittak. Platsbyggt skåp med ådringsmålad dörr (1930-50-t). Vitmålad, glasad dörr mot hall. Armatur med kupa i opalglas, 1930-50-tal. Vitmålade fönster, foder och golvlistor.

Hall: Plastmatta m korkmönster, 1980-90-tal. Vitmålade väggar. Vitmålat paneltak.

Kök: Köksinredning trol. tidigt 1980-tal. Blå linoleummatta med trägolv under. Släta dörrar mot hall och sovrums. borttagna foder vid dörr mot hall. Ljusbetsad takpanel (troligt 1980-tal), Vitmålade profilerade dörrfoder mot sovrums. Brunmålade golvlistor. Vitmålade fönster och foder.

Vardagsrum: Äldre, lackerat plankgolv. Ljusa tapetserade väggar. Spänt vitmålat tak. Öppen spis, vitkalkad med synligt tegel (1930-50-tal). Vitmålade fönster, foder och golvlistor.

Sovrum: ej besökt

Trappa till övervåning i trä, svängd, ljust gråmålad.

Övervåning

Hall i övervåning: Trägolv med smala plankor. Vitmålade väggar. Vitmålat snedtak med synliga bjälkar. Vita enkla dörrfoder och golvlistor. Öppen spis, vitkalkad med synligt tegel (1930-50-tal).

Rum/förråd: Golv med brunrutig plastmatta. Beigemålade väggar. Samma tak som i hall. Nyare takfönster. Glasad dörr (1930-50-tal). Vita golvlistor.

Rum innanför förråd (styrelserum): Ej besökt, men liknar enligt utsago förråd.

Sovrum: Ej besökt.

Åtgärds-kronologi

- 1700-tal - nybyggnad
- 1800-talets andra hälft – tillbyggnad av klockarbostad för att användas som skola, hela byggnaden ges ett enhetligt utseende
- Tillbyggnad av entréer
- Troligt 1940-50-tal - Modernisering av lägenhet (byte av fönster, invändig renovering)
- Troligt 2000-10-tal - Upptagande av takfönster
- 2000-2010-tal – utvändigt ommålning av fasader och snickerier
- 2010 – Renovering av lägenhetens övervåning

Information från Hagha hembygdsförening angående deras renovering av lägenhetens övervåning:

- Slipat och målat trappa till övervåning samt monterat något att hålla sig i då man går upp för trappan
- Slipat trägolven på övervåningen samt behandlat dem med såpa
- Målat väggarna på övervåningen. Innan målningen ”tapetserades väggarna med en slät väv”.
- Målat taken på övervåningen.
- Målat snickerier som golvsocklar, dörrfoder, fönster, etc
- Putsat murstock i det större mötesrummet på övervåningen.
- Bytt ut och kompletterat delar av taket i det större mötesrummet på övervåningen. Stora delar av taket saknades.
- Målat taket samt väggarna i hallen på nedre våningen.

Lundqvist och Lindroth som är en lokal byggvaruhandlare för yrkeskunder sponsrade föreningen med virke till renoveringen.

Bevarandestatus

Exteriör

Samtliga delar förutom takfönstren är bevarandevärda. Årsringar är viktiga för att kunna läsa byggnadens utveckling, som exempelvis den äldsta delen med klockarbostaden följt av skolsalsdelen från 1800-talet, vidare till 1950- och även 80-talens detaljer. De takfönster som satts in på senare tid bryter dock skarpt mot stilen och är tämligen ovarsamt inpassade. Luftvärmepump kan vid tillfälle med fördel placeras på särskild plats på markplan istället för på fasaden.

Interiör

I norra delen: Trägolvs, snickerier, väggmaterial (masonit), knutlådor, årsringar (t ex 50-talskök, 80-talsarmaturer) är värdefulla delar. Ett nytt kök skulle vara möjligt att bygga där man med fördel kan behålla och återanvända 50-talsdelarna. Samlingssalens inredning bör annars förändras så lite som möjligt, förutom vissa ytskikt som exempelvis väggkulör. Här finns värdefulla årsringar, både i ursprungliga delar samt i 1950- och 80-talsdetaljer. Att öppna upp taket till nock rekommenderas dock inte då det dels bryter mot byggnadens tradition, dels att salen troligtvis kommer att bli kylig och svår att värma upp. I hall och farstu kan plastmattor bytas (ev ta fram underliggande golv om möjligt), medan dörrar och foder behålls.

I södra delen: Trägolvs och snickerier, öppna spisar samt dörrar från 1930-50-talet bör behållas. I övrigt är mycket redan förändrat på senare tid, så ytskikt på golv och väggar kan bytas ut mot sådana som stämmer överens med lägenhetens folkhemsarkitektoniska stil.

Nuläge

Byggnaden har renoverats exteriört (målning av fasad och snickerier) relativt nyligen.

Exteriör

- Övre del av tak på sydöstra sidan bågnar, ev takläkt som har försvagats
- Takfotsläkt som bågnar
- Rostiga vattplåtar på vindbrädor
- Taktegel som frusit sönder, inga invändiga fuktskador
- Grundsten som spjälkats, trol frostskada
- Rötskador främst på nederdel av väggpanelbrädor
- Rötskador på nederdel av knutlådor
- Växtlighet nära grund på söder och västsida

Interiör

- Trasig linoleummatta i kök i lägenhet
- Avsaknad av dörrfoder i kök i lägenhet

Åtgärdsförslag

Prioritet 1: Akut åtgärd.

Prioritet 2: Åtgärd inom 1-3 år.

Prioritet 3: Åtgärd inom 3-5 år.

Prioritet Å: Årlig återkommande kontroll eller åtgärd

Exteriör

Åtgärd	Prio
Se över takläkt och laga eller byt ev ut de som är skadade	2
Rostborttagning och målning alternativt byte av vattplåtar	2
Byt ut spräckta tegelpannor och undersök så det inte finns någon fuktskada orsakad av detta	1
Ha grunden under uppsikt och försäkra om att fukt inte stängs in så frostsador kan uppkomma	Å
Byt ut nederdel på den väggpanel som är rötskadad, på södra fasaden kan det behövas bytas hela brädor	2
Byt nederdel eller ev hela brädor på knutlådor	2
Håll efter och rensa bort växtlighet närmast grund	Å

Interiör

Vid renovering av lägenhetskök bör golvet ses över så det inte finns fuktskador under mattan	2
Nytt dörrfoder behövs i kök mot hall, kan gärna vara enkelt för att hålla en enhetlig stil (endast dörrfoder mellan sovrum och kök har profiler)	3

Skötselansvisningar och allmänna råd

Byggnaderna ska underhållas och vårdas i enlighet med PBL 8 kap, 14 § så att deras karaktär vidmakthålls och deras kulturhistoriska värden inte påverkas negativt. Inför insatser av åtgärdande slag ska entreprenörer, specialister och konsulter med dokumenterad erfarenhet av kulturhistoriskt värdefulla byggnader rådfrågas och anlitas. Kontakta kommunen i de fall då bygglov eller bygganmälan krävs.

Material och utförande ska vara anpassade till byggnadens karaktär och den aktuella byggnadsdelen vilket betyder att byggnaden i sin helhet och sina delar behöver analyseras mer ingående vad gäller ålder, material och ytskikt.

Ursprungliga byggnadsdelar ska i möjligaste mån bevaras in situ och lagas hellre än bytas. Dokumentera åtgärder som genomförs och spara eventuella bygghandlingar.

Underhåll ska ge periodiskt och byggnaden ska årligen inspekteras i enlighet med bifogad checklista.

Allmänna råd

Marken kring huset får aldrig nå upp på väggen.

Markfukt skadar både grund, trämaterial och ytskikt som puts och målning. Gräv bort mark som är för nära. Det kan vara bra att grusa närmast grunden.

Växtlighet får aldrig ligga an mot byggnaden.

Det kan annars ge fuktskador. Varje år måste all växtlighet röjas bort.

Hängrännor måste rensas varje år.

Regnvatten måste ledas bort fritt. Annars skadas fasad, takfot och rännor.

Välj material utifrån byggnaden.

Samma material som använts traditionellt på huset är det som fungerar. Äldre hus mår inte bra av moderna material som moderna tätningsmedel (ex. fogskum), plast- och akrylbaserade färger, cementbaserade mur- och putsbruk, tryckimpregnerat virke o.dyl.

Renovera inte bort patina.

Patina, slitage och synlig ålder är en del av byggnadens kulturvärde och upplevelse. Behandla det med respekt.

Bilaga 1.

Kyrkskolans västra fasad.

Kyrkskolan sedd från nordväst med klockstapeln i bakgrunden. Till vänster i bild ans Haga kyrka.

Haga kyrkmiljö sedd från väst.

Södra gaveln.

Västra fasaden, södra delen.

Västra fasaden, norra delen.

Norra gaveln med fönsterpartier.

Entréparti med den södra ytterdörren.

Norra delens entré med ytterdörr i karosseripanel. I bakgrunden skymtar Haga kyrka.

Norra delens entré och farstu.

Hall innanför samlingsal med målade masonitväggar och äldre profilerade dörrfoder.

Samlingsal sedd från sydvästra hörnet mot fönsterpartier i norr.

Samlingssalen från nordöstra hörnet mot köksinredning, den högra troligen från 1950-30-talet.

Ådringsmålad knutlåda och omålad hålkälslist och tak.

Ursprungligt trägolv och ursprunglig dörr med posthornstrycke i samlingsal.

Belysningsarmaturer i samlingsal, troligen 1980-tal.

Farstu mot lägenhet.

Kök i lägenhet med trolig 1980-talsinredning.

T. v. Dörröppning i kök mot sovrum med profilerade dörrfoder. T. h. Hall med trappa. Båda i lägenhet.

Vardagsrum på bottenvåning i lägenhet.

Hall på ovanvåning med eldstad.

Rum på ovanvåning som används som förråd.

Nytt takfönster på ovanvåning i lägenhet.

Korsspröjsat fönster i farstu.

Övre takdel som bågnar vid vindskiva. Här ser man även rost på vattplåten.

Spjälkat taktegel över farstu, troligen orsakat av frost.

Bågnande takfotsläkt på östra fasaden, södra delen.

Del av stengrund som fallit av, troligen orsakat av frost.

Knutlåda på södra fasaden där nederdelen angripits av röta.

Växtlighet som bör rensas bort nära husgrund vid södra gaveln.

Bortskuren del av linoleummatta i kök för undersökning av golv. Trägolvet skymtar under masonit-täckning.

Dörrfoder saknas i kök i öppning mot hall.

Skillnad i grund och fasad där påbyggnad för skolasal gjordes på 1800-talet.

Nivåskillnad mellan sal och hall i norra delen där påbyggnaden gjordes på 1800-talet.

Bilaga 2. Checklista

Checklistan på följande sidor används vid den årliga översynen av byggnadens/byggnadernas skick. Använd listan på byggnadsdelar och detaljer som är relevanta i förhållande till byggnad och skadebild. Använd matrisen (nästa bilaga) för att fylla i avvikelser från vad som kan betraktas som fullgott tekniskt skick.

Anteckna på matrisen.

- Datum för översyn och namn på person som inventerade
- Typ av skada, skadans omfattning

För en prioritering av åtgärder med utgångspunkt i identifiera problem, tänk på att skador som berör byggnadens konstruktion samt klimatskal alltid bör ha högre prioritet än åtgärder som rör ytskikt och interiör.

Se * för utsatta byggnadsdelar och potentiella problemområden som bör prioriteras.
Å för årlig översyn.

Tänk på!

Fotodokumentera byggnadsdelen före, under pågående, efter avslutade arbeten!

Byggnadsdel	Potentiella problemområden	
Grund/mark	Stående vatten	*
	Hög marknivå	
	Utfallna grundstenar	*
	Sprickor	*
	Putsavfall	
	Växtlighet	Å
Stomme - Knutar och knutskallar - Synliga bjälklag	Sprickor	*
	Putsavfall	
	Deformation	*
	Mekaniska skador	*
	Materialbortfall	
	Sviktande bjälklag	*
	Angrepp av skadedjur	
	Röta	*
Lav/Alg-påväxt etc		
Takkonstruktion (takstolar, åsar, sparrar)	Röta	*
	Angrepp av skadedjur	
	Notera särskilt takstolens anslutning mot vägg	
Murstock	Sprickor	*
	Materialbortfall	
	Putsavfall	
	Deformationer	*
	Fukt	
Fasad	Sprickor	

<ul style="list-style-type: none"> - Panel - Puts - Knutar & knutbrädor - Fotbrädor - Dropplister 	Putsavfall	
	Deformationer	
	Panelbrädor	
	Lösa spikar	
	Färgbortfall	
	Fukt	
	Angrepp av skadedjur	
	Röta	
	Alg/Lav-påväxt	
	Fönster	Röta, se särskilt bågens bottenstycke
<ul style="list-style-type: none"> - Bågar - Foder - Beslag, glas, kitt 	Sprickor	*
	Materiabortfall	
	Färgbortfall	
	Skadedjur	
Dörrar & dörrfoder <ul style="list-style-type: none"> - Dörrpanel - Lås - Upphängning 	Färgbortfall	
	Röta	*
	Skadedjur	
Tak <ul style="list-style-type: none"> - Ytmaterial - Hängrännor - Vind, vatt- & nocksivor - Skorsten och anslutningar - Anslutningar - Vinkelbyggnader / Frontespis etc. 	Mekaniska skador	
	Frostskador	
	Materialbortfall	
	Färgbortfall	
	Deformationer	
	Stuprör & hängrännor	Å
Veranda/Förstuvist	Se punkterna för tak, fasad och snickerier	
Interiör		
Golv, väggar och tak	Fuktfläckar	
	Deformationer	
	Mekaniska skador	
	Skadade ytskikt (lossnade tapeter, papp etc.)	
	Löst sittande färg	
Fönster, dörrar & andra snickerier <ul style="list-style-type: none"> - Lås och haspar, trycken och gångjärn 	Lösa delar	
	Mekaniska skador	
	Sprickor	
	Rötskador	
	Skadade ytskikt	
	Deformationer	
Trappor & fast inredning	Lösa delar	
	Deformationer	
	Materialbortfall, skadade ytskikt	
	Färgbortfall	
	Mekaniska skador	
Eldstäder samt luckor & spjäll	Sprickor	*
	Materialbortfall	
	Deformationer	
	Sotning utförd enligt bestämmelser	
Ventilation & klimat	Rutiner för innanfönster, vintertid	

	Ev. avfuktare, värmepåväxlare etc	
	Rutiner för ventilation i grund	
	Öppet mellan rum när huset inte används	
El, lampor & lysrör	Skador på strömbrytare, uttag, kablar	
	Löst kablage	*
Värme, vatten & avlopp	Läckage	*
	Droppande kranar.	
	Rutiner för sommar/vintervärme.	
	Rutiner för sommar/vintervatten	*

Bilaga 3. Matris – Underlag för fortsatt arbete

Matrisen bör användas tillsammans med checklisten vid den årliga översynen av byggnaden/byggnadernas tekniska skick. Matrisen kan med fördel skrivas ut och användas för anteckningar vid ett platsbesök. Notera eventuella avvikelser i kommentarsfältet samt en preliminär prioritet i avsedda fält.

Tänk på!

Fotodokumentera skador och avvikelser.

Byggnad:

Datum:

Byggnadsdel	Kommentar	Pre. prio
Grund/mark		
Stomme - Knutar och knutskallar - Synliga bjälklag		
Takkonstruktion (takstolar, åsar, sparrar)		
Murstock		

<p>Fasad</p> <ul style="list-style-type: none"> - Panel - Puts - Knutar & knutbrädor - Fotbrädor - Dropplister 		
<p>Fönster</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bågar - Foder - Beslag, glas, kitt 		
<p>Dörrar & dörrfoder</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dörrpanel - Lås - Upphängning 		
<p>Tak</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ytmaterial - Hängrännor - Vind, vatt- & nockskivor - Skorsten och anslutningar - Anslutningar - Vinkelbyggnader / Frontespis etc. 		
<p>Veranda/Förstukvist</p>		
<p>Interiör</p>		
<p>Golv, väggar och tak</p>		
<p>Fönster, dörrar & andra snickerier</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lås och haspar, trycken och gångjärn 		

Trappor & fast inredning		
Eldstäder samt luckor & spjäll		
Ventilation & klimat		
El, lampor & lysrör		
Värme, vatten & avlopp		